

БАЧИТИ ДИТИНУ, А НЕ ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

**РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ЖУРНАЛІСТІВ,
БЛОГЕРІВ ТА АВТОРІВ ЩОДО ВИСВІТЛЕННЯ
ТЕМИ РАНЬОГО ВТРУЧАННЯ І ПРОБЛЕМ ДІТЕЙ
ІЗ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ В МЕДІА
ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ**

HealthProm

Ensuring vulnerable children have the best start in life

HealthProm – громадська організація, яка знаходиться в Лондоні й понад 30 років працює з місцевими партнерами в країнах, що раніше входили до складу Радянського Союзу, а також в Афганістані. Основною метою діяльності організації є те, щоб в уразливих дітей був кращий старт у житті.

Благодійний фонд «Інститут раннього втручання» (Харків) відіграє провідну роль у впровадженні раннього втручання в Україні. Більше 14 років надає послуги з раннього втручання відповідно до міжнародних стандартів. Фонд підтримує дослідження, здійснює публікації, працює з медіа, а також усіма можливими способами залучає батьків до обговорення політики впровадження раннього втручання з метою поширення філософії раннього втручання і зміни ставлення до дітей з інвалідністю.

Національна Асамблея
людей з інвалідністю України
www.naiu.org.ua

Національна асамблея людей з інвалідністю України (НАІУ) – найбільш впливова коаліція організацій людей з інвалідністю, що об'єднує 118 організацій (включаючи 20 «батьківських» НГО). У 2007 році їй була надана формальна роль «монітора» з питань дотримання прав людей з інвалідністю в державній політиці.

для кожної дитини

Рекомендації щодо висвітлення теми раннього втручання і проблем дітей із порушеннями розвитку були розроблені за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). Думки, висловлені в публікації, не обов'язково відображають політики та погляди ЮНІСЕФ.

БАТЬКИ ЗА
РАННЄ ВТРУЧАННЯ

Детальнішу інформацію можна знайти:

www.rvua.com.ua

www.ei.kharkov.ua

www.naiu.org.ua – розділ ПРОЕКТИ,

Програма «Батьки за раннє втручання в Україні».

Шановні журналісти!

Ми, мами і тата чудових дітей, яких сьогодні прийнято називати «з особливими потребами» і/або «з інвалідністю», хочемо розповісти вам про інноваційну послугу раннього втручання (РВ). Вона змінила майбутнє наших дітей і може допомогти багатьом іншим сім'ям, що мають дітей із порушеннями розвитку (ПР).

Зараз нам потрібна ваша допомога, щоб термін «раннє втручання» став зрозумілим і звичним як для широкого кола людей, так і для політиків та фахівців у сфері розвитку послуг для сімей і дітей. Це допоможе зробити послугу РВ доступною для сімей, які її потребують.

Журналісти хочуть відстежувати й висвітлювати поточні процеси, отримувати достовірну інформацію, створювати цікаві матеріали. А нам, батькам і нашим дітям, є що сказати і хочеться бути почутими, але без подальшого жалкування за сказаним і неприємного відчуття, що нас просто використали або неправильно зрозуміли.

У цій брошурі зібрані рекомендації, як спілкуватися з такими сім'ями, як наші, щоб матеріал вийшов якісним та інформативним, а ми почували себе комфортно і захищено. Також ми розповімо про те, що таке послуга РВ, і дамо посилання на джерела, де можна детальніше ознайомитися із цією темою.

ЩО ТАКЕ ПОСЛУГА РАНЬОГО ВТРУЧАННЯ

РАННЄ ВТРУЧАННЯ – це спеціально організована система психологічної, соціальної, медичної і педагогічної допомоги сім'ям, які виховують дітей від народження до 4-х років:

- ✦ із порушеннями розвитку (будь-якого ступеня тяжкості, за будь-якого медичного діагнозу);
- ✦ із ризиком виникнення порушень розвитку;
- ✦ з інвалідністю.

РАННЄ ВТРУЧАННЯ СПРЯМОВАНЕ НА:

- ✦ розвиток дитини з опорою на її можливості, сильні сторони й інтереси;
- ✦ допомога батькам у вирішенні проблем, пов'язаних із доглядом, вихованням, розвитком і навчанням маленької дитини;
- ✦ розвиток самостійності дитини і підвищення її участі в житті своєї сім'ї і суспільства;
- ✦ нормалізацію і підвищення якості щоденного життя сім'ї в цілому.

PВ відрізняється від уже існуючих на сьогодні послуг і не має аналогів в Україні.

Однією з принципових відмінностей послуги є **партнерство батьків і фахівців**. Партнерство будується на визнанні факту, що батьки є експертами, саме вони знають, що треба їхній сім'ї і дитині. Робота в партнерстві, а не дотримання тільки думки фахівця, дозволяє надати максимально ефективну допомогу у вирішенні актуальної для сім'ї проблеми.

«Відчуваєш себе рівноправним учасником процесу, а не «прохачем».

Андрій, тато Софії, 1 рік 8 міс., ЗПРР

Стикаючись із труднощами в розвитку дитини, батьки самі опиняються у складному становищі. Їм часто потрібні підтримка і допомога. А діти завжди відчують стан батьків. Відомо, що розвиток дітей безпосередньо залежить від психоемоційного стану мами і тата. Саме тому **послуга PВ надає допомогу і батькам**. Завдяки цій допомозі вони швидше справляються зі стресом і ефективніше включаються в процес розвитку дитини.

Важливо, що **фахівці працюють там, де у сім'ї виникають проблеми**: удома, на дитячому майданчику, у супермаркеті, у дитячому саду й інших місцях, де проходить звичайне життя сім'ї і дитини.

У послугу PВ **сім'ї приходять настільки рано, наскільки це можливо**. Доведено, що в перші 1000 днів життя малюка швидкість формування нових нейронних зв'язків найбільш висока. Нейропластичність мозку дає шанс дітям мінімізувати порушення.

«У ранньому втручанні не скажуть: ви безнадійні. Візьмуть будь-яку дитину».

Марія, мама Антона, 2 роки,
множинні порушення розвитку

«Приймають із багатьма діагнозами, не відправляють підлікуватися, вирішити частину проблем зі здоров'ям».

Інна, мама Поліни, 2,4 року, ДЦП, епісиндром

Технологія РВ допомагає батькам якомога раніше **стати більш упевненими і компетентними в захисті прав своїх дітей**, а також усвідомити, що включення дитини з ПР в усі сфери життя це природний і закономірний процес.

РВ служить майданчиком взаємопідтримки для батьків – дає **можливість спілкуватися одне з одним**, обмінюватися досвідом і інформацією, що вкрай необхідно для сімей, які виховують дітей із ПР.

«...Я зрозуміла, що я не одна, навкруги є люди зі схожими проблемами, і вони непогано живуть!..»

Ольга, мама Ганни, 8 міс., синдром Дауна

З'явившись понад 50 років тому, послуга РВ має **багаторічну міжнародну науково-доказову базу**. Вона вже знайшла широке застосування більш як у 100 країнах на всіх континентах, у країнах Європи, Південної та Північної Америки, Африки, в Австралії, працює в Грузії, Молдові, Білорусі, Росії.

ДЕ МОЖНА ОТРИМАТИ ІНФОРМАЦІЮ ПРО РВ?

Експертами в РВ є і фахівці, і батьки, оскільки одержувачами послуги є не лише діти, а вся сім'я. Мама і тата, як ніхто, знають своїх дітей, їхні можливості й особливості. Експертами також можуть бути самі діти, які пройшли послугу РВ.

Частиною матеріалу про РВ можуть стати коментарі тих респондентів, які приймають рішення: політики, чиновники, лідери громадської думки.

Фахівці, які працюють за технологією РВ, зможуть дати вам детальнішу інформацію про суть і основні принципи послуги, реалізації її на практиці.

У примітках ви знайдете контакти організацій, що надають послугу РВ.

Регіональні представники батьківського руху «Батьки за РВ в Україні» також можуть вам надати актуальну інформацію про ситуацію з РВ у своєму регіоні. Зв'язатися з ними можна через сайт

www.rvua.com.ua

чи групу «Батьки за раннє
втручання в Україні»
у мережі Facebook

СТАТИСТИКА ТА ДОСЛІДЖЕННЯ

У 2017 році в Україні було **понад 159 тис. дітей з інвалідністю** [1]. І, на жаль, ця цифра збільшується з кожним роком.

Окрім офіційної статистики є безліч випадків, коли діти мають порушення розвитку, але цей факт ніде не зафіксований із різних причин (відсутність діагностики, страх батьків перед громадською думкою тощо). Тому реальна кількість дітей із ПР є значно більшою.

Сучасна міжнародна статистика показує, що в країнах із середнім рівнем доходу (Україна входить до їхнього числа) **43% дітей до 5 років мають високу міру ризику не реалізувати свій потенціал розвитку**. Ці діти є потенційними одержувачами послуги РВ [2].

Також міжнародні дослідження показали, що інвестиції державних коштів у дітей із ПР із самого початку їхнього життя, зменшують витрати держави на надання спеціальної допомоги таким дітям у майбутньому.

Кожен \$1, укладений у послугу РВ, заощаджує державі до \$17, які надалі були б витрачені на лікування, спеціалізовані навчальні програми і додаткові послуги для дітей із ПР [3].

ЗМІНИ, ЯКІ ВІДБУВАЮТЬСЯ В УКРАЇНІ

Зараз в Україні активно відбуваються процеси, які змінюють життя дітей з особливими потребами і їхніх сімей. Дуже багато говориться і пишеться в ЗМІ про інклюзії, і в основному ці матеріали стосуються освіти (дитячі сади, школи).

Проте **інклюзія визначається набагато ширше**, ніж просто навчання особливих дітей, і вона починається набагато раніше, ніж дитина йде в дитячий сад або школу. Процес включення дітей із ПР у соціум розпочинається із самого народження. Послуга РВ сприяє залученню дитини з ПР і її сім'ї в життя суспільства якомога раніше.

Діти із ПР і їхні сім'ї є найуразливішими, часто їм потрібна додаткова допомога. Відсутність підтримки для таких дітей і їхніх сімей може призвести до серйозної дискримінації, бідності й ізоляції в суспільстві [4].

ЩО ГОВОРИТЬ ЗАКОН?

Незалежно від особливостей розвитку, усі діти мають абсолютно рівні права в суспільстві.

Конвенція ООН про права дитини – міжнародний правовий документ обов'язкового характеру, що визначає права дітей у державах, які її ратифікували [5].

Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини 27 лютого 1991 року і тим самим узяла на себе зобов'язання у сфері забезпечення прав дітей. У нашій країні основним законом, спрямованим на забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний за-

хист і всебічний розвиток, є **Закон України «Про охорону дитинства»**. Також права дитини виділені окремими статтями в Конституції України, Сімейному та Цивільному кодексах. Окрім цього, уряд України прийняв ряд законодавчих документів, у яких визначена необхідність створення системи РВ [6].

13 квітня 2017 року між профільними міністерствами (охорони здоров'я, освіти, соціальної політики), українськими і міжнародними громадськими організаціями, Дитячим фондом ЮНІСЕФ був підписаний **Меморандум** про взаєморозуміння і створення Платформи РВ для вироблення єдиних підходів до формування системи РВ в Україні [7].

Ураховуючи процеси, що відбуваються у світі і в Україні, у сфері захисту і дотримання прав дітей, роль засобів масової інформації в їхньому висвітленні надзвичайно важлива. Саме медіа багато в чому визначають і формують громадську думку. І ми, батьки дітей із ПР, вдячні тим журналістам, які створюють якісний контент актуальних для нас тем: проблеми і потреби наших сімей, зміни в суспільстві тощо.

ЯК СТВОРИТИ МАТЕРІАЛ НА НЕПРОСТУ ТЕМУ?

Приступаючи до роботи над матеріалом, важливо визначитися — **якою є його мета**, який хочеться отримати результат? Чи потрібні фотографії й особисті історії сімей у планованій публікації? Що вони мають повідомити аудиторії?

Часто інвалідність показують як щось страшне, гідне жалості. Напевно, це продиктовано недостатнім знанням і розумінням цього стану. Адже це просто особливість дитини, наявність якої вимагає участі й додаткової допомоги. Як і б порушення розвитку в дітей не були, їм так само, як і всім дітям, потрібна любов і турбота. Вони також хочуть отримувати задоволення від життя, ходити в дитячий сад, школу, активно брати участь у житті суспільства.

Від вашого професійного викладу матеріалу залежить, кого побачить читач/глядач: нещасну і безпорадну дитину з безліччю порушень, що обмежують її життя, чи дитину, яка так багато хоче і може, незважаючи на свої складнощі.

При підготовці матеріалу, окрім бажання отримати відмінний ефект від публікації, важливо пам'ятати і про тих людей, чиї історії та фото будуть використані. Варто поставити собі такі запитання:

- ✦ Чи не викличе контент почуття сорому або дискомфорту в дитини або сім'ї зараз або через багато років, коли дитина виросте?
- ✦ Чи не стане планований матеріал причиною зущання з боку однолітків або негативного ставлення з боку дорослих?
- ✦ Чи є впевненість у тому, що зміст матеріалу не ставить під загрозу гідність дитини і членів її сім'ї, не зменшує їхньої цінності як осіб?

Поставивши себе на місце дитини або сім'ї, які описані у вашій статті, вам буде легше відповісти на перелічені вище запитання і створити цікавий, реалістичний і якісний контент.

ЯК ГОВОРИТИ І ПИСАТИ ПРО ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ?

Діти, незалежно від того, які порушення в розвитку вони мають, – це передусім ДІТИ. Розглядаючи їх тільки через призму діагнозів, складно побачити в них особистість. Маючи абсолютно однакові діагнози, кожна дитина матиме свою індивідуальність і сильні сторони.

Використовувані в матеріалах слова і фото можуть допомогти читачеві побачити в дитині перш за все дитини або, навпаки, сховати її індивідуальність за набором діагнозів.

На щастя, майже ніхто вже не використовує в матеріалах слово «інвалід». Проте проблема не в самому слові, а у визначенні й ставленні до людини через її діагноз.

ЯКІ СЛОВА МОЖНА ВИКОРИСТАТИ?

КОРЕКТНО говорити:

дитина з особливостями/порушеннями розвитку, дитина з інвалідністю, дитина з особливими потребами/з особливими освітніми потребами, дитина з синдромом Дауна, дитина з розладом аутистичного спектру, дитина з аутизмом, дитина з ДЦП, дитина з порушенням слуху, дитина з порушенням мови, дитина з порушенням зору і т. д.

НЕКОРЕКТНО говорити:

«особлива» дитина, з дефектами, не така, дитина-інвалід, аутеня, даун, розумово відсталі діти, дцпшник, колясочник, аутист, глухий, німий, сліпий і т. д.

Відчуваєте різницю?

ІНФОРМОВАНА ЗГОДА

Починаючи працювати над матеріалом, важливо обговорити з батьками (законними опікунами) те, що фото/відео їхньої дитини і їх самих, а також якась особиста інформація можуть бути у фокусі опублікованого матеріалу. Необхідно переконатися, що батьки отримали достатню інформацію про використання їхніх даних (що і де буде використано).

Батьки свідомо приймають рішення про участь у підготовці вашого матеріалу, дають свою згоду.

У Цивільному кодексі України вказано, що **людей не можна знімати на фото або відео без їхньої згоди** — письмової або усної залежно від обставин, при яких робиться зйомка (ст. 307).

У Конституції України теж говориться про обов'язкову згоду громадян на збір, зберігання, використання і поширення конфіденційної інформації. Тобто без їхньої згоди це робити не можна, окрім випадків, визначених законом, і тільки в інтересах національної безпеки, економічного добробуту і прав людини. Згідно із Законом «Про інформацію», під конфіденційною розуміють інформацію про фізичну особу та інформацію, доступ до якої обмежила фізична або юридична особа для всіх, окрім суб'єктів владних повноважень.

Кодекс етики українського журналіста присвячує окрему статтю питанням, пов'язаним із дітьми: «Журналіст і редактор повинні мати обґрунтовані підстави для висвітлення приватного життя неповнолітньої особи (осіб) і дозвіл на це від її батьків або опікунів» (ст. 18).

При підготовці матеріалу **будьте обережні з обіцянками**. Важливо переконатися, що батьки не мають нереалістичних очікувань – приміром, що підготовлюваний матеріал зможе вирішити їхні проблеми.

Якщо ви проводите **зйомку в дитячій установі**, дозволи необхідно отримати від законних представників кожної дитини, яка потрапляє в кадр. Згода директора дитячої установи, де планується проведення зйомок, також є обов'язковою!

РИЗИКИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ВРАЗЛИВИХ ДІТЕЙ

Діти з особливими потребами є одними з найбільш уразливих. Незважаючи на зусилля їхніх сімей та опікунів, вони знаходяться в зоні особливих ризиків, які, на жаль, включають можливості прояву фізичного, сексуального, психологічного насильства і дискримінації. **Тому необхідно враховувати наслідки ідентифікації особи дитини**, за допомогою деталей у вашому тексті або за допомогою супроводжуючих фотографій.

Чи буде ваша стаття опублікована в невеликому місцевому медіа, що охоплює маленький регіон, де дитина може бути легко впізнана (наприклад, на фотографії зображена вулиця, що легко ідентифікується, або школа)?

Якщо ви розкриваєте особу дитини, чи впевнені ви, що це не завдасть їй шкоди, незалежно від згоди, отриманої від особи, яка несе юридичну відповідальність за дитину? Важливо мати на увазі, що дорослі можуть не знати, що є найкращим інтересом для дитини.

Разом із тим, можуть бути створені сильні візуальні образи, які не ідентифікують дитину, – наприклад, фотографії можуть бути зняті зі спини або будь-якого іншого ракурсу, при якому не видно обличчя або його важко впізнати. Важливо зберегти і донести певні емоції і якості, які передають інвалідність дитини, але не привертають до себе основну увагу.

Це буде хорошим рішенням!

КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ

Етичний кодекс журналістів свідчить: «Ніхто не може бути підданий дискримінації... Необхідно втримуватися від натяків або коментарів, що стосуються фізичних недоліків або хвороб людини, уникати вживання образливих виразів» (ст. 15).

Важливо бути обережним відносно інформації, яку ви даєте, наприклад, про дитячу інвалідність. **Наскільки необхідно зосередитися на діагнозі дитини в матеріалі?**

Насправді, точний діагноз не завжди важливий. І більше того – це медична таємниця. Можливо, у вашому матеріалі ви зможете обійтися загальнішими формулюваннями.

CHECK LIST. ПЕРЕД ТИМ, ЯК ОПУБЛІКУВАТИ МАТЕРІАЛ, ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ:

- ★ Чи отримана інформована згода батька або законного опікуна на публікацію вашого контенту/фотографій?
- ★ Чи переконалися ви, що при висвітленні дитини з особливими потребами її особистість, навички, інтереси, почуття не залишаться на задньому плані? Чи бачите ви передусім дитину?
- ★ Висвітлення життя дітей із порушеннями розвитку викликає емоції. Ви впевнені, що збережете почуття гідності дитини і не спричините публікацією негативних емоцій або жалість?

- ★ Ви впевнені, що висвітлення конкретної ситуації дитини не призведе до протилежного результату і не збільшить стигматизацію?
- ★ Чи містить ваш матеріал детальну інформацію про інвалідність дитини? Чи дійсно це було необхідно? Чи можна було обійтися без цієї інформації?
- ★ Ви впевнені, що ваш стиль спілкування з дитиною і її сім'єю, а також стиль викладу матеріалу носять шанобливий характер по відношенню до дитини і сім'ї?
- ★ Ви впевнені, що не використали дитину або сім'ю, щоб зробити матеріал ефективнішим?

ПРИКЛАДИ МАТЕРІАЛІВ

В Україні журналісти створювали і створюють гарні матеріали про раннє втручання і дітей із порушеннями розвитку. Ось деякі з них:

https://lb.ua/society/2018/10/03/409008_rannie_vtruchannya_vikno_mozhливostey.html

<https://day.kyiv.ua/ru/article/tema-dnya-obshchestvo/lyudi-kotorye-mogut-izmenit-sistemu>

Ось, мабуть, і все.

Спасибі, що прочитали цю брошуру. Також дякуємо вам за розуміння того, що хороша робота журналістів, які висвітлюють життя дітей із порушеннями розвитку і/або інвалідністю, особливо важлива і відповідальна. Ваша робота може мати вирішальне значення, здійснювати реальний вплив на життя дітей і їхніх сімей, а також суспільства в цілому.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ:

[1] Статистичний збірник «Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства: статистичний збірник», 2018 р. (Державна служба статистики України).

[2] Джерело: Сприяння розвитку дітей раннього віку: від наукових даних до масштабних заходів. Зведений огляд серії публікацій журналу The Lancet, 2016.

www.who.int/maternal_child_adolescent/news_events/news/ecl-lancet-exec-summary-ru.pdf

[3] Хекман і співавтори, 2006 р.

[4] Соціологічне дослідження «Прислухаючись до голосів батьків», 2017 р., www.rvua.com.ua/media/310/632e986d76cd471d9f111d778b175159.pdf

[5] Конвенція ООН про права дитини.

[6] РОЗПОРЯДЖЕННЯ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 14 грудня 2016 р. № 948-р «Деякі питання реалізації пілотного проекту «Створення системи надання послуг раннього втручання» для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя».

Указ від 13 грудня 2016 року № 553/2016 «Про заходи, спрямовані на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю».

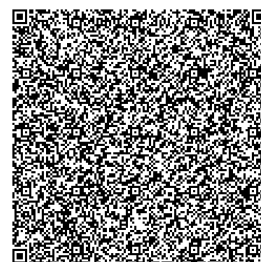
Розпорядження КМУ від 27 грудня 2017 р. № 1008-р «Про затвердження плану заходів із впровадження в Україні Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я та Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків».

Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президента України від 25.08.2015 № 501/2015.

Розпорядження КМУ від 09.08.2017 № 526-р «Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу».

[7] МЕМОРАНДУМ про взаєморозуміння між Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ), Всеукраїнським громадським об'єднанням «Національна асамблея інвалідів України», Благодійним фондом «Інститут раннього втручання» для дітей із порушеннями розвитку та дітей-інвалідів, Громадською організацією «Всеукраїнська фундація «Захист прав дітей», Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством соціальної політики України, Міністерством освіти і науки України, Фундацією SOFT Tulip та Європейською асоціацією раннього втручання (від 13.04.2017 р.).

КОНТАКТИ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЩО НАДАЮТЬ ПОСЛУГУ РВ:

ЛЬВІВ

Відділення РВ, НРЦ «Джерело»

☎ 098-981-11-21,

🌐 www.dzherelocentre.org.ua

✉ dzherelocentre@gmail.com

f [www.facebook.com/
EarlyInterventionLviv](https://www.facebook.com/EarlyInterventionLviv)

ОДЕСА

Відділення РВ, КНП «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я

☎ (048)799-87-31

🌐 www.rvod.at.ua

✉ rvodkanatnaya@gmail.com

f [www.facebook.com/
ranneevmeshatelstvo](https://www.facebook.com/ranneevmeshatelstvo)

УЖГОРОД

Відділення РВ КРУ «Обласний центр для людей з інвалідністю»

☎ (0312)44-58-82
050-540-67-15

✉ viddilennyaRV@i.ua

f [www.facebook.com/
viddilennyarv](https://www.facebook.com/viddilennyarv)

ХАРКІВ

БФ «Інститут раннього втручання»

☎ (057)762-82-83,
098-22-80-971

✉ eic.kharkov@gmail.com

f [www.facebook.com/
EIIUkraine](https://www.facebook.com/EIIUkraine)

🌐 www.ei.kharkov.ua

f [www.facebook.com/
groups/299082760627263](https://www.facebook.com/groups/299082760627263)

Видання цього буклету стало можливим завдяки фінансовій підтримці Посольства Великої Британії в Україні в рамках проекту «Батьківська адвокація послуги раннього втручання», який виконує ГО HealthProm (Великобританія) за участі Національної Асамблеї людей з інвалідністю України (НАІУ), БФ «Інститут раннього втручання». Погляди, висловлені в цій публікації, належать автору(-ам) і можуть не збігатися з офіційною позицією Уряду Великої Британії.

Розробка тексту даних рекомендацій була здійснена за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), за зміст цієї публікації відповідальність несе Програма «Батьки за раннє втручання», що фінансується Європейським Союзом, Урядом Великої Британії і Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ).

Погляди авторів, викладені в цій публікації, не обов'язково відображають позицію Уряду Великої Британії, ЮНІСЕФ і Європейського Союзу. За надану інформацію несуть відповідальність автори.

Більше інформації:

www.naiu.org.ua/programa-batky-za-rannye-vtruchannyav-ukrayini/

